

ཚུམ་སྐྱེག་པའི་གཏམ།

གངས་ཅན་སྐྱེས་མ་ཚུམ་པ་པོའི་ཚུམ་རིག་ཆེད་སྐྱེག་འདི་ནི་སྤྱི་ལོ་༡༠༡༩་ལོའི་ཟླ་བཞི་པར་ཨ་རིའི་ཨར་ཏྲོ་ཁྲི་ཡ་སློབ་ཆེན་ལ་བསྐྱངས་པའི་“གངས་ཅན་སྐྱེས་མ་ཚུམ་རིག་སྐྱེད་བ། བོད་མོའི་ཚུམ་རིག་མཛད་རྗེས་གཞུངས་སུ་བསྟོད་པ་”ཞེས་པའི་བཟོ་སྐྲུན་ཆོག་མཁན་འདུལ་བླགས་པའི་ཚུམ་པ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཚུམ་རིག་གཅེས་བཅུས་ཡིག་ཡིན། བཟོ་སྐྲུན་ཆོག་མཁན་འདུ་དེ་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་གངས་ཅན་སྐྱེས་མ་ཚུམ་པ་པོའི་འདུ་འཛོམས་དང་པོ་དེ་རེད་ཅེས་བཤད་ཆོག་སྟེ། དེར་བོད་རྣམ་ཐེབས་པའི་ཚུམ་པ་པོ་གཉིས་དང་། རྒྱ་གར་རྣམ་ཐེབས་པའི་ཚུམ་པ་པོ་གཉིས། ཨ་རི་ན་བླགས་པའི་ཚུམ་པ་པོ་གསུམ་བཅས་ཁོན་བྱེད་མེད་ཚུམ་པ་པོ་བདུན་ཡུལ་དངོས་སུ་ཐེབས་ཡོད་ལ། ཚུམ་པ་པོ་གཅིག་ཏུ་འབྲེལ་བརྒྱད་རྣམ་བཞུགས། ཆོག་མཁན་འདུ་དེར་བྱང་ཨ་རི་དང་ཡོ་རོབ་ཀྱི་སློབ་ཆེན་ཁག་རྣམ་ཐེབས་པའི་བོད་རིག་པའི་ཆེད་མཁས་པ་སྤྱི་དང་། དམིགས་བསལ་བོད་ཀྱི་ཚུམ་རིག་ལོ་རྒྱུ་བ་དང་ཞིབ་འཇུག་པ་སོགས་མང་པོ་བླགས་རྣམ་བཟོ་སྐྲུན་ལྟོད་པོ་དང་ཞིབ་ཆོག་གཞན་གནངས་སོང་། ཆོག་མཁན་འདུ་དེས་བོད་ཀྱི་ཚུམ་རིག་སྤྱི་དང་ལྷག་པར་དུ་སྐྱེས་མའི་ཚུམ་རིག་གི་སློ་མོ་རྒྱ་བ་ཕྱོགས་རྣམ་འབྱེད་པ་ལྟར། ལོ་འདི་གཉིས་ཀྱི་རིང་ལ་ཨ་རི་དང་ཡོ་རོབ་ཏུ་བོད་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་སྐྱེས་མ་ཚུམ་པ་པོ་དང་སྐྱེས་ཆེན་མ། ཁོང་ཅག་གི་རྣམ་ཐར་དང་ཚུམ་རིག་སོགས་བརྗོད་སྤྱིང་ལ་འཛིན་པའི་བཟོ་སྐྲུན་དང་དགའ་སྟོན་གྱི་མཛད་སློ་རིམ་དང་རིམ་པ་བྱུང་དང་འབྱུང་ཐུས་རེད། དཔེར་ན། ཉིས་སྟོང་ཉེར་གཉིས་དང་ཉེར་གསུམ་གྱི་ལོར། ཨ་རིའི་ཏྲ་ཨར་སློབ་ཆེན་(Harvard)། ཁོ་ལམ་པི་ཡ་སློབ་ཆེན་(Columbia)། ཁྲོ་ལོ་ར་ཏིའི་རྩོ་རྩར་སློབ་ཆེན་(Colorado-Boulder)། རྒྱབ་བྱང་སློབ་ཆེན་(Northwestern)། རྩ་རན་སིའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འར་ཕྱོགས་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གནས་སློབ་སྦྱང་(Inalco)་སོགས་ལ་སྐྱེས་མའི་ཚུམ་རིག་དང་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་སྐྱེས་ཆེན་མའི་བཅུམས་ཆོས་དང་ལྟ་བ། མི་ཆེ་སོགས་གཙོ་སྤྱིང་ལ་འཛིན་པའི་རིག་གཞུང་བཟོ་སྐྲུན་དང་གཏམ་བཤད་ཀྱི་མཛད་རིམ་སྟེ་མང་སྤེལ་སོང་།

ཆེད་སྒྲིག་སྤང་བྱ་འདི་ནི་ཉག་ཉག་གངས་ཅན་སྒྲིམ་མའི་ཙོམ་རིག་འཛམ་གླིང་ལ་
བྱབ་པའི་སྐབས་འདིར་བོད་ཀྱི་ཙོམ་རིག་དང་སྐད་ཡིག་སྤར་བཞིན་ཡའ་དོའི་ཆུ་ལྷར་འཛམ་
གླིང་ཡོངས་ལ་འབེལ་བའི་སྒོན་འདུན་དང་རེ་བའི་ས་བོན་དུ་འབྱུང་།

ཆེད་སྒྲིག་འདིའི་ནང་དོན་དང་བྱང་ཆོས་དོ་སྤོད་མདོར་ཅན་ཁུས་ན། འདིར་སྐད་
གཉིས་ཤལ་སྤར་གྱི་བརྩམས་ཆོས་བརྒྱད་དང་དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་སྤྲན་ནེ་ཐེ་རྒྱ་མཆོ་ལགས་
ཀྱིས་གྲིས་པའི་བརྩམས་ཆོས་འདི་དག་འགྲེལ་བརྗོད་གནང་བའི་སྒོན་འཇུག་གཏམ་བཅས་
ཙོམ་ཡིག་དགུ་འཁོད་ཡོད། མ་ཙོམ་བོད་ཡིག་ཡིན་པའི་ཙོམ་ཡིག་ལྷ་དབྱིན་ཡིག་ལ་བསྐྱར་
ཅིང་། མ་ཙོམ་དབྱིན་ཡིག་གི་ཙོམ་གཉིས་བོད་ཡིག་ལ་བསྐྱར། རྒྱ་ཡིག་གི་ཙོམ་ཡིག་གཅིག་
དབྱིན་ཡིག་ལ་བསྐྱར་ཡོད། སྐད་གཉིས་ཤལ་སྤར་གྱི་ཙོམ་ཡིག་རེའི་སྒོན་དུ་ཙོམ་ཡིག་དེའི་ལོ་
རྒྱ་བ་ཡིས་གྲིས་པའི་ཐུན་བཤའ་རེ་འཁོད་ཡོད། དུས་ཆོད་དང་རུས་པའི་བཀག་རྒྱའི་དབང་
གིས་ལོ་རྒྱ་བའི་ཐུན་བཤའ་ནི་བོད་ཡིག་ལ་བསྐྱར་སྤུངས་མ་སོང་། འོན་ཀྱང་། དབྱིན་ཡིག་
བརྩམས་ཆོས་གཉིས་བོད་ཡིག་ལ་བསྐྱར་སྤུངས་པ་མ་ཟད། བོད་ཡིག་གི་མ་ཙོམ་རྣམས་འགོད་
སྤུངས་པ་ནི་དགའ་འོས་པ་ཞིག་གོ། རྒྱ་མཆན་ནི་རུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་བོད་རིག་པ་དང་བོད་ཀྱི་ཙོམ་
རིགས་ཞིབ་འདུག་གི་པར་སྤྲན་བྱུང་བའི་དབྱིན་ཡིག་གིས་སྒྲིར་སྒྲོམ་བྱས་པ་ཡུན་རིང་
བས། བོད་ཡིག་གི་བྱུང་བའི་དང་བར་སྤོང་ཆེ་བྱ་གཏོང་འོས་པའི་དུས་ལ་རན། ད་དུང་སྐད་
ཡིག་སྤྲ་མང་གི་ལམ་ནས་བརྗོད་པའི་བོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་དག་ཕན་ཚུན་མ་ཡིག་གི་ལམ་ནས་
ངོ་འཕྲོད་པའི་གོ་སྐབས་ཡང་རེད་སྟེ།

“ཡེ་ཤེས་བོད་ཀྱི་ཙོམ་རིག་དང་། སྤྱུ་རྩལ། རིག་གཞུང་དུས་དེབ་”འདི་ཡི་སྒྲིག་པ་
པོ་འཛམ་གླིང་ཡུལ་གྱ་གང་སར་ཡོད་པས། ཁོང་རྣམས་ལ་མ་ཡིག་དང་འགྱུར་ཡིག་གཉིས་
ཀར་སྤོང་རོལ་དང་ཞིབ་བསྐྱར། ད་དུང་བརྗོད་སྟོན་གྱི་དཔེ་གོ་སྐབས་ཤིག་ཀྱང་བསྐྱར་

ཡོད་སྟུང་། ཡིག་སྒྱུར་བརྒྱུད་ནས་བརྩམས་ཆོས་བྱེ་བྲག་པ་ཞིག་རང་གི་མ་ཚུམ་གྱི་ཁོར་
ཡུག་ལས་བཞལ་ཅིང་སྐད་ཡིག་གི་སྒྲོང་རིམ་བརྩོན་ནས་སྒྲིག་མཁན་གྱི་བྱ་བ་རྒྱ་དང་དོ་སྣང་
། ཤེས་བྱ་བརྩེ་རིས་བྱེད་པའི་གཡུལ་ངོ་གསར་བ་ཞིག་ལ་སླེབས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། སྒྲིག་པ་
པོ་རྣམས་ཀྱིས་འགྲུར་ཡིག་འདི་དག་ལ་ཞིབ་སྒྲིག་བྱས་ནས། བརྒྱུད་རིམ་དེ་ལས་བརྩམས་
ཆོས་ལ་འགྲུར་བ་གང་དང་རྩི་ལྟར་ཕྱིན་མིན་སོགས་བསམ་གཞིགས་བྱེད་ཐུབ་པའི་རེ་བ་ཡོད།

གཞན། ཆེད་སླིག་འདི་དང་ལྷན་པར་དུ་ཆེད་སླིག་འདི་ཡི་མགོ་ཁྲུངས་སྟེ། ཨར་ལྷི་
ནྟེ་ཡ་སློབ་ཆེན་ལ་ཆོགས་པའི་གངས་ཅན་སྐྱེས་མ་ཚུམ་པ་པོའི་ཚུམ་རིག་བཟོ་སྦྲང་གི་སྤྱི་ཕྱི་
ལས་ཀ་ལ་འགན་འཁུར། རོགས་རམ་དང་རྒྱུ་རྒྱུར་གནད་བྱེད་མཁན་ཡོངས་ལ་ཐུགས་
རྩི་ཆེ་བྱ། དེ་ལས་བཟོ་སྦྲང་འདི་ཡི་ས་བོན་ནི་དགེ་ཆེན་ཆེན་མོ་ལྷན་ནི་ཐེ་བྱ་མཆོ་ (Janet
Gyatso)། འབྲུམ་རམས་པ་མདའ་ཆོན་སྒྲ་མ་སྐྱབས། འབྲུམ་རམས་པ་ལྷང་ཇའེ་ (Jue
Liang) བཅས་ཡིན་ལ། ཁོང་ཅག་གིས་༢༠༡༤ལོའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཆོགས་ཆེན་
ཐོག་བོད་ཀྱི་སྐྱེས་མ་ཚུམ་པ་པོ་དང་དེ་དག་གི་བརྩམས་ཆོས་ལ་དོ་སྣང་བྱེད་དགོས་པའི་གྲོས་
གཞི་བཏོན་པས། ལྷང་ཇའེ་དང་མོ་ཏེ་བཟ་ཤིས་བདེ་སྦྱིད་གཉིས་ཀྱིས་༢༠༡༤ ལོའི་སྟོན་ཀ་
ནས་བཟོ་སྦྲང་འདྲུ་འཛོམས་འདི་ཡི་འཆར་གཞི་དང་རོགས་དངུལ་བཅས་བ་སོགས་ཀྱི་ལས་
ཀའི་མགོ་བརྩམས།

༢༠༢༠ལོའི་ནད་ཡམས་ཀྱི་རྒྱུན་གྱིས་ཆོགས་འདྲེ་དེ་ལོ་གཉིས་ལ་ཕྱིར་འགྲུངས་བྱེད་
དགོས་བྱུང་། ཡིན་ནའང་། སྤྱི་ལོ་༢༠༢༢ལོའི་ལྷོ་བཞི་པར། རྒྱལ་སྤྱིའི་འགྲོ་འོང་སོགས་ཀྱི་ཐད་
ལ་དཀའ་ཁག་མང་པོ་བྱེད་དུ་བསལ་ནས་ཡུལ་དངོས་སུ་འདྲུ་འཛོམས་ཐུབ། འདྲུ་འཛོམས་
ལེགས་འགྲུབ་བྱུང་བ་ལ་མི་མང་པོ་ཡི་དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་གྱི་དཀའ་ཆགས་གང་མང་
ལ་བརྟེན་ཡོད་པ་སྟེ། ཡུལ་དངོས་ཀྱི་བཀོད་སླིག་པ་གཙོ་བོ་ནི་མོ་ཏེ་བཟ་ཤིས་བདེ་སྦྱིད་དང་
ཨེ་རིན་རྩར་ཁྲི་Erin Burke གཉིས་ཀྱིས་འགན་ཁུར་ཡོད་ལ། དགེ་ཆེན་ལྷན་ནི་ཐེ་དང་

སྒྲུབ་སྐབས། ལྷང་ཇའེ། ཨན་སྐུའུ་ཐེ་ལྷར་། Andrew Taylor ་། དགེ་ཆན་ཆོས་ཉིད་
དབང་མོ་། Francoise Robin ་། སོགས་ཀྱིས་མཛུབ་སྟོན་གནངས། ད་དུང་ཆོགས་འདུ་
འདིའི་ལེགས་འགྲུབ་བྱུང་བ་ལ་མེད་ཐབས་མེད་ཀྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་དང་རོགས་རམ་གནང་མཁན་ནི་
ཨར་ལྷེ་ལྷེ་ཡའི་སློབ་ཆེན་ཀྱི་མོད་ལྷེ་གནས་ཀྱི་དགེ་ཆན་ཆེན་མོ་ཟླ་བེ་ལེ་ལྷར་ལྷེ་། David
Germano ་། དང་། ཨ་རི་ལྷ་ན་མག་ཁེ་། Ariana Maki ་། དང་རོང་མོ་ལྷ་རྒྱལ་བཅས་
ཡིན། རིག་འབྱུང་དོན་འགྲུབ་བཟུལ་གིས་ཀྱིས་ཆོགས་འདུའི་ཡིག་སྐྱར་དང་ལོ་རྒྱུ་ཡི་འགན་
གཉིས་འཁྱོགས་ཀྱིས་དཀའ་བ་ཁུར་ཡོད། ཆེད་སྒྲིག་འདི་ཡི་ཙོམ་སྒྲིག་གི་འགན་ཁུར་བ་གཙོ་
མོ་ནི་ཨན་སྐུའུ་ཐེ་ལྷར་། Andrew Taylor ་། ཡིན། ད་དུང་ལོ་རྒྱུ་བ་ནམས་ཀྱིས་བཙོན་
འགྲུས་དང་ནམ་དཔྱིད་གཉིས་ལྷན་ཀྱིས་ཡིག་བསྐྱར་བརྒྱུད་ནས་ཙོམ་པ་མོ་དང་སློག་པ་མོའི་
བར་ལ་གཏམ་ཀྱི་ཟམ་ཐག་འཐེན། ཆེད་སྒྲིག་འདི་ཡི་མདུན་ལོག་གི་རི་མོ་ནི་མོད་ཀྱི་གཞོན་
སྟེས་རི་མོ་བ་ཀྱུ་ལ་ཡག་གིས་གངས་ཅན་སྟེས་མ་ཙོམ་པ་མོ་ནམས་ཀྱི་འདུ་འཛོམས་འདི་ལ་
རྒྱབ་སྐྱོར་དང་དགའ་སྟོན་ཀྱི་ཚུལ་དུ་ལུལ་བས། ང་ཆོས་ཀྱུ་ལ་ཡག་ལ་བཀའ་བློན་ཆེ་ལྷ། ཀྱུ་
ལ་ཡག་གིས། རི་མོ་འདི་ལ་ཁ་བྱང་དམིགས་བསེལ་ཞིག་བཏགས་མེད་ཀྱང་། ཁོ་མོས་མོད་
ཀྱི་སྟེས་མའི་ལས་དང་རྒྱུད་རྒྱ་བསམ་ནས་བྲིས་བ་ཡིན་ཟེར། གཞན་མི་མང་པོས་ལྷག་བསམ་
ཐོལ་མེད་ཀྱིས་རྒྱབ་སྐྱོར་གནངས་ཡོད་པས། ཆང་མ་ལ་བཀའ་བློན་ཆེ་ལྷའོ། ། རྒྱལ་སྤྱིའི་འགྲོ་
འོང་དང་ནད་ཡམས། བདེ་འཇགས་སོགས་ཀྱི་རྟོག་འཛིངས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་དུས་སྐབས་འདི་
འདྲ་ལ་དཀའ་ཁག་དང་ཉེན་ཁ། རེ་དོགས་སོགས་དང་དུ་སྒྲངས་ནས་ཐེབས་པའི་མོད་མོ་ཙོམ་
པ་མོ་ཡོངས་ལ་ལྷག་ཏུ་བཀའ་བློན་ཆེ་ལྷའོ། །

མཐར། མོད་ཀྱི་ཙོམ་རིག་སྤྱི་དང་ལྷག་པར་དུ་སྟེས་མའི་ཙོམ་རིག་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཙོམ་
རིག་དང་སྐྱུ་རྒྱལ། རིག་གཞུང་གི་སྒྲེང་སྟེགས་ལ་བྱུང་བ་དང་དོ་སྣང་བྱུང་བ་ནི་མོད་ཀྱི་རིག་
གནས་དང་སྤྱི་ཆོགས་ལ་འབྲེལ་འདྲིས་དང་ཤེས་རྟོགས་བྱེད་པའི་ལམ་ཁ་གཤམ་ཆེན་ཞིག་ལ་
འགྱུར་བཞིན་འདུག་ལྟས། རྒྱབ་སྐྱོགས་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་མཐོང་སྟེ་དུ་མོད་ནི་ནམ་ཡང་ཆབ་སྲིད་

ཀྱི་དཀའ་ཚུགས་གིས་བསྐྱེད་པའི་དཀའ་སྤྱད་ལ་ཚུད་པའམ། ཡང་ན་ཚོས་ལུགས་ངོ་མཆར་བ་
ཞིག་གི་འབྱུང་ཡུལ་ཙམ་ལས། བོད་ཀྱི་རིག་གནས། སྤྱི་ཚོགས། རིག་གཞུང་། ཁོར་ཡུག་
སོགས་ཕྱོགས་མང་པོའི་རྣམ་པ་དང་དངོས་ཡོད་དེ་མཐོང་བྱུང་གིན་མེད།

དེ་ལས་ཕྱོག་སྟེ། བོད་ཀྱི་ཚུལ་རིག་གིས་བོད་ནི་ལྷ་བ་དང་མཐོང་སྟེ་སྟེ་མང་ཞིང་རྟོག་
འཛིངས་ཆེ་བའི་སྤྱི་ཚོགས་དང་། སྟོལ་རྒྱུན་གྱི་ལུགས་རིང་ལ་གསར་གཏོང་གི་རྣམ་རིག་གོང་
པའི་རིག་གནས། ཡ་རབས་བཟང་སྲོད་ལ་བརྩོན་ཞིང་དཀའ་སྤྱོད་ཆགས་སྤང་གི་ཚོར་འདུག་ཀྱང་
པའི་མའི་རིགས་ཤིག་ཞིག་ལ། གངས་ཅན་མཐོ་སྐང་གི་སྒྲ་སྟོན་ལྟར་པའི་མའི་རིགས་སྤྱན་མོང་
མ་ཡིན་པ་ཞིག་ཡིན་པ་བརྟེན་བྱུང་བའོ།

གངས་ཅན་སྤྱི་མཐུན་མའི་ཚུལ་རིག་གིས་ནི་ལྷ་ག་པར་དུ་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཆེས་
རྒྱུན་ལྡན་དང་བྱུང་མོང་བའི་འཆོ་བ་དང་བདེ་སྤྱད་བརྟེན་པ་སྟེ། རང་ཅག་གི་བྱིས་གཞིས་ཀྱི་
ཀ་བ་ལ་འགྱུར་བའི་མེས་མོ་དང་། སྤྱི་མཐུན་དང་སྤྱི་མཐུན་མ། དུས་པ་སོགས་ཀྱི་འཆོ་བ་དང་སྤྱི་
སྤྱད་གི་མཐོང་སྟེ་ནས་མའི་རིགས་ཤིག་གི་རིག་གནས་ཀྱི་ཡང་སྤྱི་རམ་ཉིང་ཁུ་ལ་བཅེ་ཆོག་
པའི་སྒྲོ་རིག་དང་ཉམས་སྤོང་། བདེ་སྤྱད་དང་རེ་འདུན་སོགས་སྤོང་བྱུང་བའོ། ད་དུང་རྩོམ་
འབྲི་དང་རྩོམ་རིག་ནི་བོད་སྟོད་སྤྱད་བར་གསུམ་དང་གྱི་ནང་གཉིས་ཀ་ལ་གནས་པའི་སྤྱི་མ་
རྩོམ་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་བརྩོན་ལེན་དགོས་པའི་འཐབ་ར་ཞིག་རེད་འདུག་ལ། མོ་དབང་རིང་
ལུགས་སོགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞི་བཅན་པོའི་འོག་ལ་མཐུན་སྤྱི་ལྟེ་ལྟེ་དང་དང་སྤོང་བྱུང་གི་སྤོང་
གོགས་སུ་འདྲུང་འདུག

ཆེད་སྤྱི་གཞི་འདི་དང་སྤྱི་ལོ་༢༠༢༢ལོའི་བཟོ་སྐྱེད་གཉིས་ཀ་ནི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་མ་རྩོམ་པ་
པོ་རྣམས་ཀྱི་སྤོང་རིག་དང་བཟང་བྱ་མང་པོའི་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ལ་སྤྱི་མའི་དེབ་མེང་
དང་བཟོ་སྐྱེད་མང་པོའི་རྒྱུན་གྱིས་འགྲུབ་པ་ཡིན། བོད་ཀྱི་སྤྱི་མ་རྩོམ་པ་པོའི་འདུ་འཛོམས་

